

Nr 845

Av herr Nilsson i Agnäs, *angående Vindelälvens utbyggnad.*

(Lika lydande med motion nr 665 i Första kammaren)

Enligt statsverkspropositionen år 1967, bilaga 12, väntas atomenergien från mitten av 1970-talet svara för en stor del av elkraftutbyggnaden i vårt land. Denna prognos torde vara riktig. Man väntar sig då att planeringen av nya utbyggnader i vattendragen skulle avbrytas, men nyss har tillstånd lämnats för ytterligare ingrepp i Stora Sjöfallets nationalpark i syfte att öka kraftutvinningen genom regleringen i Suorva, och i samma statsverksproposition föreslås att Parki kraftstation med tillhörande reglering av Skalka i Lilla Lule älv samt Bodens kraftstation i Lule älv byggs ut »för att tillgodose den ökade efterfrågan i det statliga elproduktionssystemet». Dessa byggnader torde kunna anses försvarliga, trots dagens nya kraftkällor och den väldiga omdaning som här skymtar, vilken kommer att göra vattenkraftverken oekonomiska och investeringarna i dem föga räntabla. Självklart är väl också fullföljandet av de pågående utbyggnaderna av vissa andra vattenkraftstationer (Letsi, Seitevare m. fl.), men i propositionen söker man förgäves något besked om att Vindelälvens utbyggnad definitivt förts till de projekt som i det nya läget icke kan realiseras. Om statsmakterna alltfört omgåes med tanken på Vindelälvens exploatering genom kraftverksbyggnader, hade man önskat klart besked därom. Det borde för Vattenfall vara av nöden att strax få veta om utbyggnad kan tänkas ske eller icke. Ett uppskov med beslut om Vindelälven kan icke längre försvaras.

Med oerhörd styrka har just denna vinter visat hur sårbara elkraftens distributionsvägar från vattenkraftverken är och vilka katastrofala följder det kommer att medföra i händelse av krig eller liknande kriser, om energien skall hämtas från avlägsna kraftkällor, vilket ju som regel blir fallet då man har vattenkraftkällor. Från avlägsna älvar, längs långa ledningar ledes elkraften till konsumenten, och förutom förlusten i spänning och därmed i ekonomi tillkommer svärförsvrade ledningar. Under december månad 1966 har det visat sig att även ytterst starka kraftledningarna ödelagts av snön och isen och vållat svårigheter och ekonomiska förluster för hushållen, för vårdinrättningar, för industrien. Elkraftverk av annan typ kan byggas eller uppställas med en spridning som för med sig säkerhet och tillförlitlighet av ett helt annat slag. Därtill kommer att de ställer sig ekonomiskt fördelaktiga. Dock borde enbart vissheten om distributionssvårigheterna och katastrofhotet i ett allvarsläge vara avgörande i dagens läge, när de nya kraftkällorna står till buds. Propositionen konstaterar ju därom: »I övrigt har 1* — *Bihang till riksdagens protokoll 1967. 4 saml. Nr 844—851*

arbetet på atomenergiområdet främst inriktats på att skapa industriellt underlag för atomkraftutbyggnaden i vårt land. På grund av den snabba ökningen av elkraftbehovet kan denna utbyggnad komma att påbörjas redan vid mitten av 1970-talet. De första statliga utvecklingsprojekten Ågesta och Marviken har gett värdefulla erfarenheter.»

Kraftkällorna står alltså till buds; en orörd älv kan då sparas och bör sparas. Riskabla och fördyrande elkraftledningarna bör då undvikas.

Dessutom måste jag ännu en gång betona att en allt starkare opinion rest sig mot tanken på att ännu en norrlandsälv skall förstöras och stora skönhetsvärden givas till spillo. Det torde för majoriteten av vårt folk i dag te sig som ett helgerån att utsträcka vandaliseringen till Vindelälven och Laisälven (bifloden) och deras källsjöområden. Om det ingrepp som hittills gjorts kunnat försvaras med att vårt land behövt elkraft och inga andra kraftkällor av jämförlig art funnits, går det inte längre att komma med samma argument när dessa nya områden utsätts för hotande projektering och orörda marker utsätts för ingrepp, som helt förtager ursprungligheten och friskheten. För all framtid är en reglerad och utbyggd älv en förlorad älv, och vårt land har ingen med Vindelälven jämförlig vattenled kvar att visa kommande generationer av vårt folk. Fiskets betydelse som rekreationsskälla och i viss mån inkomstkälla får inte heller ringaktas, och för samerna medför sjöregleringarna alltid nackdelar och förluster. Det finns i dag exempel på gårdar och byar som genom att vattendragen reglerats står inför odrägliga förhållanden då det gäller vägarna över isarna till åkrar och ängar eller skogsmarker och i vissa fall även utfartsvägar för bebyggarna. Där man före regleringen hade pålitlig is och god vinterväg blir det nu aldrig god is, och den ena dagens bärkraftiga vinterväg kan nästa dag vara spolerad. Man kan inte heller bryskt befalla de människor som levat i dessa trakter att de skall lämna sina hem. Det finns faktiskt människor för vilka en sådan flyttning är detsamma som katastrof.

Vindelälvens norra gren heter Laisälven. Det är betecknande för stämningen bland befolkningen att vid ett möte, till vilket Vattenfall kallat i byn Adolfström för att redogöra för Gautosjöns reglering, samtliga närvarande reste sig och lämnade samlingslokalen efter det att deras talesman uttalat deras enhälliga och bestämda nej till utbyggnaden. De kunde inte tänka sig att vattenståndet i sjön skulle höjas 33 meter och deras bygd dränkas och de själva bortjagas (augusti 1966). Vattenfalls ombud hade vid detta tillfälle sagt, att det är »vår klara uppfattning, att det kommer att byggas här» (VK 19/8). Det förefaller närmast groteskt att en representant för ett statligt verk kan meddela en bygds människor, att deras inställning till hembygdens bevarande helt skall åsidosättas och en omfattande reglering av deras fiskevatten med åtföljande dränkning av deras boplatser ske mot deras vilja. Bakom dessa människor, som visat kärlek till sin hembygd och som reder sig gott i sin bygd, måste andra ansvariga medborgare

ställa sig och med dem betona kravet på att ingreppet icke får ske. Det projekteras i dag oljekraftverk på många håll, och dessa älvdalarnas invånare borde därmed slippa höra att elkraften från deras vattendrag är oundgängligen behövlig.

Här anföres nu mot naturvårdens intressen och dessa bygders invändningar mot utbyggnaden att sysselsättningen kräver regleringen och kraftverksbyggena. Det kan medgivas att utbyggnader medför sysselsättning både för Vattenfalls fasta arbetsgrupp och för vissa arbetare i bygden, men om utbyggnaden skall vara ett slags nödhjälpsarbete för att bevara sysselsättningen, blir den ändå mer oförsvarlig, ty det finns förvisso andra projekt att ta upp, om man vill bereda sysselsättning. Man bygger inte kraftverk som inom kort kan bevisa sig vara en dålig affär. Jag är övertygad om att det finns goda utvägar och en lösning för sysselsättningsproblemet i den nordliga delen av Sverige. Vindelälven behöver inte offras för att folk skall få arbete. Kommunernas inkomster av en utbyggnad kan naturligtvis inte heller förnekas, men dels vet ingen med säkerhet i längden en kommuns verkliga vinst av en sådan utbyggnad, dels skall kommunerna säkert finna andra inkomstkällor. Det finns ansvarsmedvetna kommunalmän som allvarligen hävdar, att de kommuner där kraftverksbyggen gav en tids rush efteråt fick uppleva den kraftigaste avfolkning och så stora nackdelar, att den tidigare vinningen ter sig diskutabel. Talet om sysselsättningsfördelar och andra vinster av utbyggnaden får inte givas avgörande betydelse. Inom en överskådlig framtid har rent ekonomiska faktorer sannolikt givit vid handen att totalstopp för vattenkraftsutbyggnader är ofrånkomligt. Det har kalkylerats att man genom utbyggnaden av Vindelälven årligen skulle vinna fyra miljoner kronor jämfört med att utnyttja värmekraftverk, men dels är en sådan kalkyl endast med tvekan antaglig, dels måste man taga med i beräkningen förluster för turistnäringen. I en tid när strömmen av turister från vårt land till andra länder medför en ogynnsam balans på detta område måste Vindelälvens sannolika värde som turistdragande och därmed inkomstbringande faktor tagas med i räkningen. En bevarad Vindelälv medför förvisso icke en försämring nationalekonomiskt. Inom kort kommer våra orörda marker och strövområden att betyda ökad tillförsel av utlandsvaluta. Vattenfalls kalkyl med fyra miljoners vinst måste föras åt sidan.

Slutligen är en orörd Vindelälv en plusfaktor för den nya universitetsstaden Umeå, som behöver denna rekreativskälla och detta attraktiva fritidsreservat för sina akademiska lärare, för den studerande ungdomen och till glädje för tätortens samtliga invånare. Det kan här påpekas att staden Umeå beslutat inköpa ett schweiziskt värmekraftverk för att fylla sitt behov av elkraft. Man kalkylerar alltså, bland de experter på elkraft som finns här i Stornorrforsens närhet och där Vindelälvens vatten rinner ut i havet, klart med fördelen av annan kraftkälla än vattenfallen.

Med stöd av vad som anförts hemställas,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela sin uppfattning, att utbyggnaden av Vindelälven icke mer är aktuell.

Stockholm den 26 januari 1967

Tore Nilsson (h)

i Agnäs

Nr 846

Av herrar Ohlin och Hedlund, *angående trafiksäkerheten.*

(Lika lydande med motion nr 657 i Första kammaren)

Enligt preliminära beräkningar dödades i vårt land under år 1966 1 138 personer i trafikolyckor. 17 188 personer fick annan svårare eller lindrigare skada. Samhällets kostnader för trafikolyckorna uppgick till över 1 500 milj. kr.

Motorismens snabba utveckling i vårt land har otvivelaktigt skapat nya möjligheter för människorna. Framkomligheten har ökat, och transporten av varor och människor, som är så oerhört viktig, sker numera snabbt och lätt. Hela kommunikationsväsendets expansion har varit en förutsättning för den standardutveckling som ägt rum i Sverige.

Som redan framgått har emellertid den snabba utvecklingen också medfört betydande problem och svårigheter. Icke obetydliga nationalekonomiska värden går till spillo på grund av den stora olycksfrekvensen i trafiken. Inte bara ekonomiskt mätbara värden står på spel — otaliga mänskliga tragedier döljs bakom varje trafikolycka. Även om samhället vidtagit vissa åtgärder för att öka trafiksäkerheten kan man slå fast att dessa återspeglar en otillräcklig ambitionsgrad. Svårigheterna har naturligtvis varit stora. Det här saknats material att grunda beslut på, och uppfattningarna hos olika instanser om vilka åtgärder som är lämpligast att vidta är ofta divergerande.

En viss samordning av såväl inhemskt som utländskt material i trafiksäkerhetsfrågor har börjat ske genom statens trafiksäkerhetsråds försorg, men allttjämt råder mycket stora brister på detta område. Trafiksäkerhetsforskningen har tidigare varit otillräcklig. Detta har framkommit inte minst i samband med förberedelserna för högertrafikomläggningen. Inför omläggningen har forskningen intensifierats, men trots de förbättringar som ägt rum är en ytterligare upprustning synnerligen angelägen. En sådan bör påskyndas genom ökad samordning av trafiksäkerhetsforskningen och trafiksäkerhetsupplysningen.

Man kan inte blunda för de intressekonflikter som uppstår i samband